

CRONICA VIEȚII ȘTIINȚIFICE

Sesiunea de comunicări a Comisiei de istoria orașelor, Sibiu, mai

În acest an s-a constituit la Sibiu Comisia de istoria orașelor din România, organism științific dependent de Academia Română și afiliat Comisiei Internaționale de Istoria Orașelor de pe lângă Comitetul Internațional de Științe Istorice.

La prima reuniune a membrilor săi (8 mai 1992) au fost dezbătute statutul, programul de lucru și s-a ales comitetul de conducere.

A fost prezent și a salutat acest eveniment A. Verhulst din Belgia, președintele Comisiei Internaționale de Istoria Orașelor, care a subliniat în mesajul său faptul că România se numără printre primele țări din Europa de Est în care s-a înstituit o astfel de comisie. Aderarea celui mai înalt for științific românesc (Academia Română) față de constituirea noului organism de cercetare a fost exprimată de Vladimir Trebici, membru corespondent al Academiei.

Conform statutului, acest organism științific abordează o problemă largă, mergând de la întocmirea bibliografiei de specialitate, investigarea, catalogarea și conservarea surselor, stimularea și orientarea cercetărilor de profil spre subiecte de maximă importanță, elaborarea unei metodologii a cercetării, asigurarea uniformității în ceea ce privește investigarea surselor, stimularea schimbului de opinii între specialiști, editarea de lucrări, alinierea activităților desfășurate în țara noastră, preocupările internaționale etc.

Dezbătut cu viu interes, statutul comisiei a fost structurat în final în următoarele capitole: 1. scopul comisiei; 2. membrii acesteia, drepturile și îndatoririle lor; 3. preconizarea unui institut de istoria orașelor; 4. conducerea comisiei; 5. sediul acesteia (Sibiu); organizarea unor colective specializate sau zonale (filiale), colocviile comitetului, cheltuielile materiale. Comitetul de conducere al Comisiei de istoria orașelor, având sarcini organizatorice, administrative și științifice, este compus din 15 membri, aleși prin vot deschis pe o perioadă de cinci ani, în general cercetători care s-au remarcat prin studiile elaborate: Victor Spinei — Iași; Oliver Vescus — București; Thomas Năgler — Sibiu; Eugenia Greceanu — București; Gheorghe Sebestyen — București; Maria Dogaru — București; Andrei Kovacs — Cluj

Napoca; Gheorghe Cantacuzino — București; Mircea Matei — București; Voica Pușcașu — Iași; Vasile Neamțu — Iași; Ioana Bogdan Cătănciu — Cluj Napoca; Szabol Gutmann — Sibiu. La aceștia s-au adăugat, ca membrii de drept, Dorina Rusu, secretara Secției de istorie a Academiei Române și Paul Niederman — reprezentantul României în Comisia Internațională de Istoria Orașelor, căruia îi revine și funcția de președinte. Au fost aleși, dintre membrii comitetului doi vicepreședinți, Victor Spinei și Gheorghe Cantacuzino — ca și un secretar Vasile Ciobanu. (Conform statutului o persoană poate fi aleasă în una din aceste funcții doar durată a două mandate).

Pentru a-și putea îndeplini sarcinile comitetului se întrunește ori de câte ori este nevoie sau cel puțin o dată pe an. Pe parcursul desfășurării colocviilor se vor redacta procese-verbale în care se vor consemna problemele dezbătute, ca și opiniile exprimate. În caz de paritate la luarea hotărârilor, președintele (sau locțiitorul acestuia) are rol decisiv. În ultimul articol al statutului se prevede că, în cazul desființării comisiei, bunurile ei vor trece în patrimoniul Academiei Române, iar materialele documentare vor fi predate la Arhivele Statului.

Pentru concretizarea obiectivelor enunțate mai sus comisia a elaborat un program de lucru în care sarcinile sînt prevăzute după urgență și posibilități materiale, pe etape succesive.

Conform celor prevăzute în program condiționarea generală a activității Comisiei de istorie a orașelor din România va fi determinată în general de mai mulți factori, printre care se remarcă imperativele cercetării științifice (în strînsă legătură cu orientarea investigațiilor din acest domeniu pe plan internațional), clasificarea elementelor cadru ale abordărilor, ceea ce presupune relevarea priorităților și asigurarea tratării unitare și complexe a temelor.

Pentru coordonarea cercetărilor naționale în domeniul istoriei orașelor se vor lua măsuri în vederea publicării periodice a temelor aflate în studiu, înlesnirii contractelor între specialiști, evitarea paralelismelor, stimularea preocupărilor pentru abordarea istoriei orașelor din toate perioadele istorice, organizarea unor sesiuni

științifice unde specialiștii să-și confrunte opiniile, iar rezultatele obținute într-un domeniu sau altul să fie aduse la cunoștința celor interesați, publicarea de volume tematice. Alte prevederi ale programelor au în vedere lărgirea posibilităților de documentare.

În documentul la care ne referim se evidențiază totodată faptul că, odată cu demararea activității, se va milita pentru înființarea unei biblioteci documentare de profil și realizarea unei colecții de grafică documentară, în care să fie cuprinse originale și copii după hărți, planuri, gravuri, fotografii, filme etc.

Membrii comisiei se vor preocupa totodată de întocmirea unui repertoriu de imagini și hărți existente în arhive, biblioteci, muzee și în colecții particulare. Comisia își propune să sprijine elaborarea Atlasului istoric al orașelor din România; a Dicționarului istoric al așezărilor cu caracter urban din țara noastră, ca și de redactarea unor instrumente de informare științifică pe astfel de teme (catalogue, ediții de documente, monografii etc.). Comisia va milita de asemenea pentru creșterea responsabilității factorilor de decizie și a interesului opiniei publice în vederea protejării, inclusiv printr-o legislație de durată a vestigiilor istorice orașenești.

Pentru includerea investigațiilor întreprinse de specialiștii români în circuitul de valori internaționale, comisia se va strădui să coroboreze eforturile acestora cu cercetările mondiale.

Desigur, acest lucru presupune pe de o parte cunoașterea lucrărilor apărute în acest domeniu în străinătate, pe de altă impulsionează difuzării, în diferite țări ale lumii, a publicațiilor românești redactate în limbi de circulație internațională, ori în limba română dar însoțite de largi rezumate în limbi străine. În scopul stringerii legăturilor cu specialiștii din aceste țări, Comisia va insista pentru găzduirea, de către țara noastră a unei reuniuni anuale a Comisiei Internaționale de Istoria Orașelor.

Cu prilejul întrunirii de la Sibiu s-a desfășurat și o sesiune de comunicări științifice acoperind o tematică adecvată profilului noului organism științific. În plenul sesiunii s-au prezentat comunicările: „Contribuții arheologice la determinarea unor modele privitoare la geneza orașelor medievale din România”; „Aspecte ale cercetărilor arheologice a orașului medieval din Țara Românească”; „Istoria și legenda în stemele orașenești. Bibliografia problemei” (Maria Dogaru — București); „Prezentarea orașelor medievale din România în istoriografia perioadei 1945 — 1990” (Vasile

Ciobanu — Sibiu); „Lucrările preconizate de Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor” (Paul Niedermaier — Sibiu).

În continuare, lucrările s-au desfășurat în secții (secția I — cercetări arheologice, probleme de istorie, Secția II, cercetările istorice, orașul și urbanismul). Dovadă a preocupărilor variate ale membrilor comisiei, comunicările s-au referit la: „Orașul Ploiești în evul mediu-descoperiri arheologice” (Nina Neagu-Ploiești); „Studiu privind cunoașterea istoriei orașului Ploiești” (Maria Dulgheru, Liviu Popescu — Ploiești); D.G. Florescu și încercarea sa de istorie bucureșteană” (Tereza Sinigalia — București); „Timișoara oraș medieval, origini dezvoltarea, stadiul actual al cercetării” (Alexandru Rădulescu — Timișoara); „Istoria în mișcare a orașelor” (Petre Beșliu — Vaslui); „Putem vorbi de comisie în istoria medievală a orașelor noastre?” (Gheorghe Sevestyen — București); „Istoria administrației orașenești la Brașov în secolele XIII — XIV (Gernot Nussbächer — Brașov); „Orașele din Muntenia centre administrative în evul mediu și în epoca modernă (Emil Păunescu — Giurgiu); „Suceava — centru al producției meșteșugărești” (Paraschiva Victoria Batiariuc — Suceava); „Contribuții la cunoașterea istoriei orașului Iași în epoca modernă” (Rodica Eugenia Anghel-Iași); „Stadiul cercetărilor istoriografice privind orașul Constanța în epoca modernă și contemporană” (Stoica Lascu — Constanța); „București — oraș martir” (Emilia Enache — București); „Realități și perspective ale studiului istoriei urbane medievale românești extracarpătice” (Teodor Octavian Gheorghiu); „De la protourbanism la oraș” (Sabin Adrian Luca — Sibiu); „Orașele ardelen în secolul al XVII-lea în descrierile cronicarilor sași” (Thomas Năgler — Sibiu); „Orașe transilvănene văzute de Johann Conrad Weiss — 1735” (Paul Binder-Brașov); „Armenopolis — oraș baroc” (Virgil Pop — Cluj Napoca); „București un oraș între Orient și Occident. Studiu de identitate și morfologie urbană” (Doina Harboiu — București); „Orașul Cluj și viziunea pictorilor interbelici locali” (Cornel Crăciun — Cluj Napoca); „Automobilul în București. Contribuții la istoria mentalităților și a comportamentului urban” (Oliver Velescu — București).

Seriozitatea cu care comisia și-a demarat activitatea a determinat înregistrarea primelor rezultate. S-a ținut deja (la București — 18 iunie), primul colocviu al comitetului, în care s-au perfecționat documentele de bază și s-a hotărât tema, locul și data la care se va ține, în 1993, sesiunea de comunicări (Brăila, cu prilejul aniversării a 625 de ani de la prima atestare docu-

mentară, tematica fiind „Țirurile și dezvoltarea urbană”.

S-au programat de asemenea și alte colocvii ale comitetului, organizarea la Bacău a sesiunii „Structuri urbane în epoca preromană”, responsabilitatea acțiunii avînd-o Mircea Matei, ca și a unei reuniuni mai largi în ianuarie 1993 la București, avînd drept scop clarificarea noțiunilor de „oraș”, „țir”, de care se va ocupa semnatura acestor rînduri. S-au redactat și difuzat mai multe „Foi informative” și s-au făcut primele demersuri în vederea cuprinderii în planurile editoriale ale Academiei Române a unor volume privind istoria orașelor (studii redactate în limbi de circulație internațională).

O realizare deosebită este constituirea colecției de grafică. Factorul determinat în alcătuirea acesteia a fost donația făcută de Centrul de studii pentru cunoașterea

Transilvaniei din Heidelberg, care a oferit copii după planurile tuturor localităților transilvănene din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea.

Desigur, toate acestea dovedesc preocuparea membrilor comisiei de a concretiza obiectivele înscrise în documentele constitutive, chiar în condițiile unor reduse resurse materiale. Cu prilejul reuniunilor ce au avut loc, s-a relevat totodată că acest organism științific este deschis atît pentru persoanele cercetărilor în domeniul istoriei orașelor cît și instituțiilor legate într-un fel sau altul de această importantă ramură, care sînt chemate să se alăture strădanilor comisiei pentru a face ca vîlul necunoașterii ce acoperă trecutul așezărilor urbane românești să fie risipit cît mai temeinic și mai repede.

MARIA DOGARU

Lucrările celei de a XXVIII-a Conferințe internaționale a Mesei Rotunde a Arhivelor (CITRA), 6—10 octombrie 1991, Haarlem — Olanda

Acest organism internațional și-a propus să dezbătă tema „Finanțarea arhivelor” și să adopte o serie de teze și recomandări deosebit de importante pentru instituțiile de arhive și autoritățile de stat naționale care răspund de activitatea lor.

De la început remarcăm excelenta organizare. S-au constituit două grupe de lucru anglofone găzduite în palatul Provinciehuis, o grupă francofonă care și-a desfășurat lucrările în localul Arhivelor de Stat din Haarlem.

Cei 76 delegați din 50 de țări membre ale Consiliului Internațional al Arhivelor, 13 delegați ai C.I.A., 2 reprezentanți ai Federației Internaționale a bibliotecarilor și bibliotecilor, 16 observatori care de regulă erau arhiviști-translatori ai unor delegații, 7 observatori olandezi, 3 experți din Arhivele de Stat ale Olandei, 5 membri ai Comitetului olandez de organizare a Mesei Rotunde au asistat la deschiderea lucrărilor prin cuvîntările domnului P.R. Brower, comisar regal pentru Arhivele de Stat ale Olandei, domnul K. Buisman, președintele Asociației Regale a Arhiviștilor olandezi și domnul R. Crispo — director general al Arhivelor din Italia, președintele în exercițiu al acestei Conferințe.

Cei trei au subliniat în alocuțiunile lor importanța evenimentului pentru dezvoltarea Arhivelor de Stat sau Naționale din toate țările lumii, spiritul stimulator al sugestiilor și recomandările cuprinse în raportul prezentat participanților și onoa-

rea ce s-a făcut Arhivelor de Stat din Olanda de a găzdui această manifestare internațională.

După deschiderea realizată în aula Muzeului Regal de istorie din Amsterdam a urmat prezentarea raportului CITRA, intitulat „Finanțarea Arhivelor”. Dl. Eric Ketelaar, Arhivistul general al Olandei și secretar al CITRA a insistat îndeosebi asupra tezelor din raport remarcînd că în cazul în care vor fi bine primite de participanți se pot constitui în recomandări ale Rezoluției finale de care în mod cert vor ține seama guvernele din întreaga lume.

Raportul a utilizat datele unei anchete desfășurate în rîndurile arhivelor de stat și naționale membre ale C.I.A., dar la care au rămas numai administrațiile centrale ale Arhivelor din Olanda, Italia, Spania, Germania, Regatul Unit al Marii Britanii, Canada, Noua Zeelandă, Norvegia și S.U.A.

Chiar dacă aprecierile din raport au pornit de la concluziile celui de al X-lea Congres Internațional al Arhivelor ținut la Bonn în anul 1984, formulate succint în titlul temei „sfidarea arhivelor: misiuni crescînde față de resurse limitate”, exemplele date și soluțiile propuse poartă amprenta posibilităților țărilor dezvoltate cu privire la finanțare.

Conferința și-a concentrat lucrările asupra următoarelor patru probleme: 1. Care este costul unui serviciu de arhive? 2. Cum, în cadrul unui serviciu de arhive, resursele

sint alocate diverselor departamente, programe, misiuni? 3. Posibilități pentru un serviciu de arhive de a-și spori resursele. 4. Achiziționarea de noi mijloace prin servicii de arhive.

De la începutul lucrărilor s-a conturat faptul că este dificil de abordat o astfel de temă, de relevat resursele publice și private specifice din care se alimentează sau pe care se sprijină bugetele și finanțarea Arhivelor de Stat sau Naționale în raport cu importanța politico-administrativă, culturală și practică a acestui gen de instituție.

Greutățile se amplifică cînd se ține seama de tipurile de administrație ale Arhivelor centralizate sau descentralizate —, sau, ca și statele-federale sau naționale unitare. De altfel, delegațiile Canadei și Elveției, state federale, au ținut să se remarcă acest fapt.

Dezbatările au stîrnit punctele din teze cu privire la folosirea contabilității analitice și a recuperării costurilor, îndeosebi din partea țărilor africane — Senegal, Tunisia și Algeria. Delegații lor ar fi dorit să se facă un raport cu elementele situației din țările lor și nu să se pună problema costuri (eficacitate, cost) avantaj și cheltuieli — beneficii pentru produse și servicii de arhive, așa cum se pune pentru biblioteci și institute de informare-documentare, instituții create exclusiv pentru exploatarea informației.

Intrușit acest punct de vedere a fost susținut și de alte delegații ca Marea Britanie, Canada, Elveția, Luxemburg, care au pus accentul pe faptul că arhivele sint instituții nelucrative, iar analiza costurilor trebuie făcută vizavi de importanța serviciilor, pe care Arhivele le aduc societății pe multiple planuri, au intervenit J. Favier președintele Consiliului Internațional al Arhivelor, (directorul general al Arhivelor Naționale, ale Franței) și Ch. Kecskemeti, directorul executiv al Consiliului Internațional al Arhivelor cu sediul la Paris, care au arătat că: este periculos să se facă calcule economice prin comparație internațională; un cost este în Franța și altul în altă țară; eficacitatea pe om este diferită; condițiile politico-economice din țările lumii sint variate și acestea au influență asupra nivelului de plată al oamenilor; este cert și dovedit că serviciile Arhivelor se întorc în beneficiul statelor, guvernelor și cercetărilor de orice natură, în beneficiul relațiilor internaționale. Și dacă are loc tehnologizarea, are loc totodată creșterea calității serviciilor și a mijloacelor instituției de a găsi noi resurse de finanțare. Ca exemplu de tehnologizare cu urmări benefice pentru Arhive și cercetare s-a dat sistemul

ODISS, introdus de Arhivele Naționale ale S.U.A. Orice document se citește alb-negru și color din orice punct mărit sau micșorat prin ordinator și tehnologia de ilustrație numerică și memorie optică. În această situație nu se mai cheltuie bani pentru personal, timp de căutare în depozite, executare de copii, spații de stocaj, laboratoare, materiale consumabile etc.

În al doilea rînd, conferința a urmărit prin dezbaterea acestor teme să rețină atenția guvernelor și ministerelor tutelare că Arhivele sint mai întîi profund implicate în problematica politico-administrativă și de aceea bugetele federale sau naționale, centralizate sau locale trebuie să prevadă o finanțare care să asigure dezvoltarea instituției Arhivelor; să arate că este necesară o legislație care să dea posibilitatea ca beneficiile sau recuperarea costurilor să fie întrebuintate în folosul instituției Arhivelor, pentru dezvoltarea unor programe, misiuni sau servicii; să releve că în toate țările cu o imagine reală despre importanța instituției, aceasta se află sub tutela unui minister important din guvern, iar pe plan local administrațiile departamentelor și municipiilor au o grijă deosebită de acest patrimoniu. Analiza costurilor și utilizarea contabilității analitice se face pentru ca Arhivele să se poată apropia cît mai mult de cunoașterea exactă a cerințelor lor, pentru înlăturarea arbitrarului în fixarea bugetelor și pentru a căuta noi resurse existente, în raport cu situația politico-economică din fiecare stat, cu legile care conferă sau nu posibilități de obținere de beneficii prin acoperirea parțială a costurilor.

Arhivele pot recurge la contracte cu fundații, societăți, asociații, companii, întreprinderi economice centrale, științifice, tehnice etc. și chiar cu administrații publice pentru îmbunătățirea eficacității financiare. S-a subliniat aici că problema ține de mentalitate și ideologie.

Spre exemplu, în S.U.A., Franța, Canada, Tunisia, Grecia ș.a., Arhivele federale, naționale sau locale, pentru a-și degaja forțele proprii de unele servicii destinate altor organizații sau persoanelor particulare, încredințează unor instituții sau întreprinderi particulare executarea anumitor operațiuni arhivistice ca ordonarea, inventarierea de material de protecție (cutii, mape, rafturi) și de executare de copii de orice fel de pe documentele din depozitele Arhivelor de Stat sau Naționale. Arhivele Naționale din Washington, prin contract, au cedat un rînd din toate „negativele” lor (microfilm, microfise etc.) unei societăți particulare. Orice cerere de copii adresată Arhivelor este îndrumată spre acea societate.

tate care le execută contra cost. Firește că Arhivele SUA au un beneficiu din acest drept cedat.

O poziție cu totul remarcabilă a avut-o delegația Luxemburgului care a subliniat că finanțarea Arhivelor trebuie să se facă exclusiv de autoritatea publică, deoarece în concepția statului respectiv stă ideea că este o onoare pentru societate să întrețină o astfel de instituție și de patrimoniu. În consecință, orice lucrare pentru instituții și întreprinderi de stat sau particulare, ca și pentru cetățeni se execută gratuit.

J. Favier, președintele C.I.A., a subliniat necesitatea ca legiuitorul, în fiecare stat, să prevadă prin lege cota parte ce trebuie dată de orice contribuabil în finanțele publice pentru instituții de tipul arhivelor, muzeelor ș.a. care au ajuns uneori să ceară fonduri sau sponsorizare și peste granițele naționale, așa cum au făcut unele muzee din Anglia. Delegația canadiană a pus chiar problema moralității în astfel de situații.

În ceea ce privește impactul financiar, s-au pus totuși o serie de întrebări care, cu excepția datelor furnizate de olandezi în raportul CITRA, nu și-au găsit răspunsuri concrete. Menționăm dintre acestea: cât costă un serviciu de arhive pe cap de locuitor; cât costă un inventar arhivistic; cât costă stocajul în depozite, un transfer de arhive de la o administrație la Arhivele de Stat sau Naționale; cât se încasează pentru un serviciu public făcut unui cetățean; cât din bugetul arhivelor acoperă asemenea plăți; ce rol au normele de lucru în creșterea eficienței pe om folosit.

S-au dezbătut cu atenție chestiunile legate de încasări, de investigații pentru a găsi noi resurse financiare de adaptare la raționamentul comercial, de folosire a profitului Arhivelor pentru acoperirea unor activități care nu produc încasări, de cuantumul produselor cu caracter comercial în cadrul sarcinilor normale de serviciu ale Arhivelor și de necesitatea esențială de a se valorifica patrimoniul Arhivelor cu scopul de a acoperi fie și numai într-o mică măsură costurile suportate prin eforturile de finanțare din partea statului. Dezbaterile au scos în evidență două tendințe: una larg deschisă spre orice posibilități și o alta conservatoare. Primul curent a fost reprezentat de SUA, Franța, Olanda, Germania, Spania; cel de al doilea de Marea Britanie, Canada, Elveția, țările din Africa Neagră și arabe maghrebiene.

Desigur este important să reținem că reprezentanții Franței, SUA, Italiei ș.a. au demonstrat că guvernele finanțează Arhivele din motive politice și nu culturale, că serviciul public al Arhivelor, alături de celelalte servicii publice, permite existența

națiunii și a statului. Or, investițiile în cerințele de funcționare normală și de dezvoltare a instituției Arhivelor sînt infime în raport cu alocațiile pentru industrie sau alte ramuri economice sau administrative. De aceea, cei mai mulți participanți la discuții au ținut să reafirme că folosirea posibilităților pe care le oferă societatea Arhivelor trebuie să pornească mai întîi de la legislația națională și de la principiul înglobat în legislație că cine folosește plătește.

S-au dat ca exemple următoarele metode de acoperire a costurilor parțiale, totale sau de obținere a beneficiilor, unele avînd și la noi, în România, aplicabilitatea imediată altele fiind de domeniul viitorului: 1. obținerea de încasări din servicii prin prelucrare directă din bugetele altor administrații sau persoane particulare; a) *prelucrarea arhivistică a documentelor pe care le dețin*, pentru că nu au personal. Arhivele Naționale ale Norvegiei au obținut bani pentru plata a 3 posturi permanente de arhiviști de la Direcția Marinei în vederea prelucrării și prelucrării; b) *plata activităților de documentare, de eliberări de acte și alte tipuri de prelucrări pentru: eliberări de atestate, eliberări de copii de pe acte, dovezi pentru intervenții în justiție, cercetări pentru istoria întreprinderilor sau a unor aspecte de producție, cercetări administrative, cercetări științifice în sprijinul unor ziariști, editori, anchete postale, filmări în localurile arhivelor executate de televiziuni, de companii cinematografice, instalarea de expoziții, pregătirea de documente pentru expozițiile altora, realizarea de copi-right de mulaje de pe sigilii și matrice sigilare, de pe peceti în ceră, facsimile color manuale sau tipografice. Experiențele olandeze, germane, engleze arată că administrațiile arhivelor se conduc în fixarea prețurilor după practica comercială și notarială curentă.*

2. *Contracte cu administrații, edituri care cer: executarea de operații arhivistice normale pentru arhive curente contemporane „tratament de dosare”, (ordonare, inventariere), triaj de dosare (selecționare), sau efectuarea de investigații pentru documente care fac obiectul unei teme de cercetare sau editare de ediții speciale, serii de documente stabilite tematic sau cronologic, memorii etc. În țările occidentale dezvoltate reglementările prevăd monopolul Arhivelor de Stat sau Naționale pentru reproducerea de pe documentele de arhivă. Tarifele sînt în funcție de pagină, filă, tiraj.*

3. *Vizitarea arhivelor* — depozite, laboratoare, săli de lectură de către turiști sau alți doritori, cu excepția cercetătorilor științifici (ca la muzee). Nu sînt impuși la taxe cercetătorii din instituțiile de cerce-

tare de stat sau particulare cu contracte de serviciu sau angajați permanent în aceste...

4. *Acordarea de consultanță.* Potrivit legilor din cele mai multe țări, Arhivele au dreptul de control asupra creatorilor de arhive pentru a verifica condițiile de păstrare și de organizare a arhivelor. Controlul nu se plătește. Îndrumarea dată însă asupra metodologiei de muncă, efectuarea operațiunilor arhivistice și lucrul concret alături de personalul acelor creatori de arhive se facturează în beneficiul Arhivelor. Tot la acest capitol se înscrie construirea personalului administrațiilor de orice fel trimis la cursuri organizate în sediul Arhivelor sau la sediile acelor administrații.

5. *Închirierea de localuri ale Arhivelor* și transferul de personal permanent de la diferite administrații la Arhive. Olanda a obținut bani închirindu-și depozitele goale și mărirea cu 7% a personalului pentru că diferite administrații au preferat să nu mai aibă cheltuieli legate de stocaj, executarea de operațiuni arhivistice și de personal. Se închiriază amfiteatrele pentru manifestări culturale, științifice, unele săli în care scriitori, pictori și alte tipuri de artiști își prezintă lucrările, dau autografe la întâlnirile cu vizitatorii sau clienții lor.

6. *Vânzarea produselor cu aspect cultural executate de Arhive:* publicații de specialitate, pliante cu scop publicitar, vederi, cărți poștale, afișe, calendare, fulare și alte obiecte tridimensionale cu rol de amintiri. Toate acestea se desfac prin „Buticurile” proprii ale Arhivelor, plasate în centrele comerciale sau turistice ale orașelor, în holurile sediilor Arhivelor.

7. *Obținerea de bani de la sponsori, pentru reclamă* privind sprijinul dat fără nici un altfel de obligații din partea Arhivelor, dar cu beneficii pentru ele, publicitatea în jurul acestor acte de binefacere pot atrage și alți sponsori. Căutarea de ofertanți se face pe bază de fișe întocmite pentru fiecare în raport de atitudinea lor față de Arhive și de actul de cultură în general. a. sint fundații economice, culturale și personalități bogate care fac mecenat. Acestea fie că sponsorizează activitatea publicistică, culturală și chiar de specialitate, fie că acordă bani pentru dezvoltare, automatizare și informatizare etc. De exemplu, în Spania, Fundația Roman Arceas a cheltuit pentru automatizarea Arhivelor din Sevilla 1.400 milioane pesetas. b. Societatea Genealogică Regală din Olanda a oferit 30.000 florini, având drept de publicitate în jurul colaborării cu Arhivele. c. Societatea Genealogică din UTAH — SUA care microfilmează documentele de

stare civilă din toată lumea, a microfilmă și pentru olandezi 500 ml. arhivă care a fost pusă în cutii în mod gratuit de Societatea olandeză „Amicii Arhivelor”, scutind astfel importante sume pentru plata de personal tehnic și arhivistice pentru repertorierea evidenței executată la domiciliul acestor membri. În cazul Olandei, care dispune de aparatură ultra-modernă, Societatea din UTAH — SUA a plătit copierea în valută. Și noi va trebui să avem în vedere această posibilitate.

8. *Executarea de lucrări de restaurare sau conservare* și de punere la dispoziție a materialelor de protecție specifice. Laboratoarele Arhivelor merg în acest domeniu la concurență calitativă și la încasări cu laboratoarele particulare. Totodată, ca urmare a cercetărilor din Arhive, aceste laboratoare execută cutii, mape și alte tipuri de materiale care, având calitatea antiacidă, sint cele mai căutate de creatorii de arhive.

9. *Vânzarea de documente, fragmente de fonduri și colecții arhivistice* chiar de către Arhive în anumite condiții. Problema a stîrnit unele controverse. Mai întîi, legislațiile țărilor sint foarte diferite cu privire la acest domeniu. În al doilea rînd, trebuie să existe un monopol al Arhivelor cu privire la acest capitol. În al treilea rînd, există în toate țările un comerț care scapă acestui monopol, comerț foarte greu de controlat, datorită colecționarilor profesioniști, unor fundații specializate sau amatorilor neprofesioniști. Ce se poate vinde? Orice document supus operațiunii de selecționare și de eliminare ca neavînd valoare pentru păstrat în Arhivele de Stat sau Naționale, hirtia nescrisă de epocă scoasă din unitățile arhivistice, picturile care de regulă se îndepărtează. Cum din fonduri sau colecții se elimină între 25 și 90% și chiar mai mult, în mai multe țări s-au găsit societăți, asociații și personal cu mari posibilități financiare și de localuri care preferă să cumpere aceste documente cu timbre fiscale fără valoare filatelică, cu mărci de fabrici și alte imagini de epocă, filigrane etc., în loc să le elimine trimițîndu-le la fabricile de hirtie. Desigur, cei ce cumpără aceste documente sint liberi să facă comerțul lor cu terți. Așa se întîmplă de pildă în Canada și Italia. Aceste arhive adăpostite de asemenea amatori pot deveni în împrejurări grave (cataclisme, războaie etc.) dovezi istorico-juridice demne de luat în seamă, fără ca statele să fi cheltuit bani pentru ele.

DI. Crispo, președintele acestei Conferințe și director general în Italia, a relatat că problema găsirii de noi resurse financiare pentru Arhive i-a împărțit pe arhiviștii italieni în două tabere. Unii privesc

arhivele ca bunuri culturale, iar alții ca bunuri politico-administrative și de aceea cei din urmă cer ca Arhivele să revină la Ministerul de Interne care oferă următoarele avantaje: — un sprijin mai susținut în guvern împotriva încercărilor de reducere din orice punct de vedere; — o posibilitate de a aplica legile cu privire la arhive, promptă, sigură și hotărâtă; — o protecție calificată, certă în orice împrejurare; — mijloace de modernizare a arhivelor în funcție de întreaga dezvoltare socială și de dotare tehnică a ministerului.

În concluzie, domnii Favier, Crispo, Ketelaar, au accentuat faptul că rostul Conferinței a fost de a contribui pe de o parte la descoperirea de noi produse și

servicii de arhive care să aducă beneficii Arhivelor, iar de pe altă parte de a găsi noi resurse financiare prin înlăturarea mentalităților conservatoare. S-a constatat că lucrările Conferinței au pledat în favoarea tezei că Arhivele pot pătrunde în conștiința socială și devin de notorietate publică și prin grija pentru „Finanțarea Arhivelor”.

În încheiere, dl. Ch. Kecskemeti, directorul executiv al CIA, a ținut să afirme că CIA, ca și unele țări dezvoltate, sînt gata să coopereze cu țările în curs de dezvoltare sau cum sînt cele din Europa de est, în curs de reorganizare, pentru a oferi o șansă în domeniile pregătirii cadrelor.

ȘTEFAN HURMUZACHE

ANEXA 1

A XXVIII Conferință Internațională a Mesei Rotunde a Arhivelor, Haarlem, 7—10 octombrie 1991

FINANȚAREA ARHIVELOR

Teze

Prima ședință de lucru: capitolele 1 și 2

- 1.1. Comparațiile bugetare nu permit evaluarea costurilor gestiunii arhivelor.
- 1.2. Contabilitatea analitică este utilă pentru a face să se înțeleagă că obiectivul recuperării costurilor poate să servească ca unul dintre instrumentele politicii în materie de finanțare a serviciilor de arhive.
- 1.3. Recuperarea costurilor fie că este sau nu luată în considerare, contabilitatea analitică facilitează deciziile în materie de gestiune.
- 1.4. În serviciile de arhive, contabilitatea analitică, nu prezintă interes decît dacă ea se face în funcție de politica pusă în lucru și dacă se așteaptă ca mai întîi ea să servească pentru a produce cîștiguri.
- 1.5. Analiza costurilor propuse de teoria gestiunii a devenit așa de complexă încît ea poate să ducă, desigur, în organisme fără scop lucrativ, la un labirint de concepte și de rezultate calcuate, puțin operaționale din punct de vedere politic.
- 1.6. Pentru a putea compara sistemele de repartiție a resurselor după funcții, programe sau departamente, în cadrul instituțiilor de arhive, este indispensabil să se pună la punct un tablou de produse cu valabilitatea generală¹.

A 2-a ședință de lucru: capitolul 3

- 2.1. Eficacitatea financiară (cost-eficacitate) a Arhivelor trebuie să fie îmbunătățită atît prin reducerea costurilor de gestiune cît și prin creșterea randamentelor.
- 2.2. Recurgerea la contracte din afară poate îmbunătăți eficacitatea financiară.
- 2.3. În cea mai mare parte a instituțiilor de arhive este posibil să crească randamentul pe funcționar.
- 2.4. Efortul prioritar în materie de eficacitate, trebuie făcut de serviciile care au relații cu publicul și în mod special de serviciile avînd relații cu cercetătorii.
- 2.5. Există puține șanse ca studiile și discuțiile prelungite cu privire la adecvarea costurilor și tarifelor să ducă la rezultate mai bune decît cele obținute prin intermediul prețurilor în vigoare.

- 2.6. Cu ocazia fixării prețurilor este indispensabil să se țină seama de costul serviciului oferit.
- 2.7. Compararea între taxele precedente de diferite instituții de arhive nu are sens decât pentru a cunoaște metodele de calcul care au servit la stabilirea lor.
- 2.8. Arhiviștii care au recurs la contabilitatea analitică și la acoperirea costurilor pentru a asigura resursele necesare funcționării serviciilor se substituie de fapt conducerii.

A 3-a ședință de lucru: capitolul 4 A

- 3.1. Încasările percepute după principiul „cel care folosește plătește” dau o idee precisă despre importanța pe care publicul o recunoaște Arhivelor.
- 3.2. Administrațiile trebuie să participe la finanțarea Arhivelor cu ajutorul aplicării în interior a principiului „cel care folosește, plătește”.
- 3.3. A sosit momentul de a cere administrațiilor să plătească costul serviciilor furnizate de personalul din arhive.
- 3.4. Trebuie concepută investigarea surselor de finanțare ca o acțiune regulată pe termen lung și nu ca inițiative ocazionale. Această investigație trebuie să fie sistematică și planificată.
- 3.5. Arhiviștii trebuie să știe să se adapteze la un raționament mai comercial.
- 3.6. Obiectivul protecției culturii nu poate constitui un argument care să permită interzicerea vânzării unor piese (fragmente) din arhive, cu cerința de a fi respectate anumite condiții.
- 3.7. Societatea „Prietenii Arhivelor” constituie un mijloc important pentru a face ca arhivele să beneficieze de resurse particulare.
- 3.8. Nu este vorba de a accepta ca funcționarea însăși a Arhivelor să depindă de resurse furnizate de sectorul particular.
- 3.9. Bugetele personalului, întreținerea localurilor și cheltuielile fixe nu trebuie în nici un caz să devină dependente de resursele particulare.
- 3.10. Există astăzi o piață arhivistică care scapă monopolului Arhivelor publice.
- 3.11. Arhivele pot, prin protecția sponsorilor în general, îndeosebi prin sprijinul financiar extern, să învețe să se miște în universul socio-economic.

A 4-a ședință de lucru: capitolul 4 B

- 4.1. Instituția, pentru a pune la punct noi produse arhivistice, trebuie să fie rentabilă: profitul general adus de noile produse trebuie să fie suficient pentru a acoperi unele operațiuni arhivistice care nu produc încasări.
- 4.2. Noile produse trebuie să se situeze în extinderea normală a sarcinilor unui serviciu de arhivă.
- 4.3. Noile produse trebuie să fie legate de funcțiunile esențiale ale arhivelor pe care sînt chemate să le consolideze.
- 4.4. Angajîndu-se în activități comerciale, Arhivele trebuie să se orienteze mai puțin spre trecut și mai mult spre viitor.
- 4.5. Cu ocazia tăierilor bugetare, Arhivele sînt primele care suferă și, atunci cînd situația financiară se ameliorează, ele sînt ultimele care profită de aceasta.
- 4.6. Dacă Arhivele ajung să producă noi resurse pentru ele însele, poziția lor se va consolida în aceeași măsură cu ocazia discuțiilor bugetare anuale.

ANEXA 2

A XXVIII-a Conferință Internațională a Mesei Rotunde a Arhivelor, Haarlem — 7—10 octombrie 1991

FINANȚAREA ARHIVELOR

Recomandări

Conferința declară:

- că Arhivele publice trebuie să fie temeinic finanțate prin fonduri publice, dar se pot adapta la căutarea unor finanțări particulare care să ajute la realizarea anumitor proiecte;
- că, realizînd acest lucru, Arhivele trebuie să definească în mod clar obiectivele vizate și să dezvolte o strategie specifică pentru a-și obține finanțările. În nici un caz, Arhivele publice nu trebuie să depindă de finanțările particulare pentru îndeplinirea misiunilor lor esențiale;

— că, chiar dacă procentajul din buget provenind din surse particulare este slab, Arhivele își întăresc poziția, convingând astfel autoritatea tutelară că ele au obținut în exterior notorietate și protecție.

Conferința, considerind că prin comparații bugetare nu se obține o imagine reală a costurilor funcționării unei instituții de arhivă, chiar dacă fiecare din elementele sale sînt bine identificate și definite, iar baza de date este standardizată, crede că Arhivele trebuie să analizeze fiecare din elementele bugetului lor pe mai mulți ani consecutivi; ea recomandă în plus ca, pentru a facilita comparația între diferitele instituții de arhivă, CIA să dezvolte norme de analiză bugetară.

Conferința, considerind că pentru îndeplinirea misiunilor de ocrotire a patrimoniului arhivistic și de servicii de guvernămint, Arhivele trebuie să-și amelioreze eficacitatea financiară și că acest lucru se poate realiza, de exemplu, prin reducerea costurilor de gestiune și prin ameliorarea productivității, recomandă ca Arhivele să dezvolte indicatori fiabili de evaluare pentru a controla progresul lor în materie de ameliorare a eficacității financiare.

Conferința, recunoscînd că dezvoltarea noilor produse și servicii poate să facă să sporească imaginea de marcă a Arhivelor și să genereze încasări suplimentare, recomandă ca Arhivele să caute să obțină credite de la autorități, iar de aceste încasări să beneficieze programele din Arhive.

Conferința, subliniind că arhiviștii trebuie să-și sporească propria experiență în materie de gestiune financiară, recomandă ca CIA să dezvolte o bibliografie de bază și un program pilot pentru cursuri de formare a arhiviștilor experimentați în materie de gestiune a arhivelor (în care gestiunea financiară este element central), în care obiectivul va fi de a identifica elementele de bază ale acestei experiențe ce include și contribuțiile altor sectoare.

Conferința recunoaște că societățile prietenilor Arhivelor pot, în anumite condiții, să constituie un suport atît moral cît și financiar pentru serviciile de arhivă, colectînd ajutoare, mobilizînd binevoitori și participînd la valorificarea arhivelor².

Conferința consideră că Arhivele trebuie să dezvolte o anumită politică de cercetare fondurilor, estimează că este necesară cercetarea resurselor finanțării ce pot proveni din sectorul particular pentru a realiza cîteva proiecte care trebuie să se situeze în cadrul politicii generale a arhivelor. În afară de aceasta, ea estimează că regulile care trebuie urmate pentru cercetarea fondurilor și colecțiilor³ vor face utilă intenția de a elabora directive și recomandări ca CIA să fie însărcinat cu pregătirea lor.

Conferința, respingînd, în principiu, achitarea de taxe de către utilizatori, recunoaște cu toate acestea că taxele pot fi impuse pentru servicii bine definite, cu condiția ca, fiind tarifele, arhivele să analizeze costul real al serviciului și să decidă în mod clar cum să fixeze tarifele: inferioare, egale sau superioare prețului de cost⁴.

Conferința internațională a Mesei rotunde a Arhivelor, reafirmînd necesitatea unei susțineri tehnice și financiare pentru a promova serviciile de arhivă în țările în curs de dezvoltare, constată că eforturile țărilor dezvoltate în domeniul cooperării bilaterale, sau multilaterale nu necesită numai finanțări guvernamentale ci și finanțări provenind din alte surse. CIA, în cadrul restructurării sale, trebuie să traducă într-un program specific această necesitate urgentă⁵.

Conferința internațională a Mesei Rotunde a Arhivelor exprimă profunda sa recunoștință guvernului Olandei și provinciei Olandei de Nord, ca și orașelor Haarlem și Amsterdam, Societății Regale a Arhiviștilor olandezi și Arhivistului general pentru generoasa lor ospitalitate. Ea exprimă gratitudinea sa autorilor raportului novator⁶ care i-a fost prezentat ca și membrilor comitetului de organizare pentru reușita perfectă a acestei Conferințe.

¹ După textul englez: „... cu valabilitate care să fie dezvoltate”.

² În discuțiile finale asupra rezoluției s-a produs eliminarea acestui paragraf.

³ S-a propus traducerea expresiei: „fund raising” cu „cercetarea fondurilor și colecțiilor”.

⁴ S-a propus înlocuirea tarifelor inferioare egale sau superioare cu tarife majorate sau reduse.

⁵ S-a propus ca CIA să încurajeze țările în curs de dezvoltare.

⁶ Raportul stimulator.

Reuniunea Comitetului de conservare restaurare al Consiliului Internațional al Arhivelor

În perioada 20–22 mai 1992 s-a ținut la Paris reuniunea anuală a Comitetului de conservare restaurare al Consiliului Internațional al Arhivelor. Acțiunea a fost găzduită de Arhivele Naționale ale Franței în sediul Centrului de primire și cercetare a Arhivelor Naționale (CARAN).

Scopul reuniunii l-a constituit dezbaterea unor probleme de cooperare cu alte organisme internaționale pe tema de interes reciproc, alinierea unei tematici ce va fi supusă Congresului Internațional al Arhivelor (Montréal, septembrie, 1992), dezbateri unor programe tehnice aflate în lucru și schimburi de experiență asupra evoluțiilor la zi pe probleme de conservare și restaurare în țările participante.

La lucrări au participat delegați din S.U.A., Franța, Germania, Marea Britanie, Spania, Italia, Norvegia, Canada, Belgia, Ungaria, Slovacia, Slovenia, Zambia și România. Au participat de asemenea Jean Favier, președintele Consiliului Internațional al Arhivelor și director general al Arhivelor Naționale ale Franței, Charles Kecskemeti, director executiv al Consiliului Internațional al Arhivelor, Michel Duchein, președintele Comitetului pentru construcții și echipamente al CIA, Jean Marie Arnoult, delegat al Federației Internaționale a Asociațiilor de Bibliotecarii (IFLA), Abdelaziz Abid, șeful Programului de informare generală al UNESCO, precum și oficialități și specialiști francezi.

În ședința de deschidere, după cuvântul de salut, Jean Favier a apreciat faptul că reuniunea este formată dintr-un corpus de experți a căror numire în comitet ca membri sau corespondenți are mai puțin o semnificație de reprezentare a instituțiilor din care provin și se bazează în mai mare măsură pe competența profesională a acestora, ei fiind chemați să direcționeze și să soluționeze probleme de ordin tehnic în beneficiul tuturor țărilor membre ale CIA. Din aceste motive, comitetul nu are o reprezentare geopolitică generală, ci una preponderent euro-americană. Vorbitoarea a făcut distincție între instituțiile de arhivă și cele muzeale și bibliotecii, subliniind că arhivele au la bază un patrimoniu inaccesibil marelui public și prezintă particularități de organizare și funcționalitate. Din aceste motive, instituțiile de arhivă au puțin șanse de autofinanțare, având în schimb mari necesități de subvenționare.

Kenneth Harris, președintele Comitetului de conservare restaurare, a scos în evidență că „arhivele sint șantierul intelectual al

umanității” în care se concentrează informații scrise de toate categoriile și din toate timpurile, fiind prin aceasta o sursă nepuizabilă de inspirație pentru prezent și viitor. Din acest motiv politica și programele de conservare a arhivelor se bucură de o considerație majoră atât la nivel național, în cele mai multe state, cât și la nivel internațional.

Charles Kecskemeti a făcut o amplă prezentare a unui proiect de restructurare majoră a CIA ce va fi dezbătut și adoptat la viitorul Congres Internațional al Arhivelor. Restructurarea proiectată urmărește în linii generale să asigure mai multă suplețe Consiliului Internațional al Arhivelor și organismelor sale și să stimuleze ceea ce vorbitoarea a numit producția intelectuală pe teme de interes comun. A informat totodată că peste 4 ani Congresul Internațional al Arhivelor se va ține în China.

O informare privind activitatea Comitetului pentru construcții și echipamente, prezentată de Michel Duchein, a evidențiat faptul că acest comitet, înființat în urmă cu 4 ani, și-a concentrat activitatea pe adaptarea clădirilor vechi ca depozite de arhivă, exigențele de proiectare privind securitatea și paza arhivelor, spațiile de arhive deschise publicului și structura spațiilor tehnice din aceste instituții. Rezultatele acestor preocupări au fost publicate în revista „Janus”, editată de C.I.A.

Rolf Dahloe, președintele TC 46/SC 10 al Organizației Internaționale de standardizare în domeniul conservării și restaurării documentelor, a prezentat o informare privind activitatea acestei organizații în domeniul conservării și restaurării documentelor, punind în discuție un proiect de standard pentru hirtii speciale destinate elaborării documentelor cu termen de păstrare permanent. A rezultat din dezbateri că țările dezvoltate au deja asemenea standarde, iar în unele dintre ele guvernul obligă instituțiile publice la folosirea acestor hirtii. Legat de temă a reieșit totodată necesitatea și utilitatea standardizării cerneurilor folosite la elaborarea documentelor. S-a mai subliniat că ar fi necesar un standard care să definească calitatea de documente permanente; un regulament etic de intervenție tehnică asupra documentelor istorice, standarde privind construcțiile și spațiile tehnice din arhive.

Problematika de interes arhivistic desfășurată de UNESCO a fost prezentată de Abdelaziz Abid, care a subliniat importanța studiilor RAMP (Records and Archi-

ves Management Programme) editate de această organizație, precum și a unor programe informatice cum ar fi UNISIST sau programul MICRO CDS/ISIS. Vorbitoarul a comunicat că UNESCO a inițiat un program de salvare sau protecție a unor arhive importante și reprezentative pentru evoluțiile politice din acest secol, comparabil cu Programul Gamma Communication destinat siturilor istorice. Pentru început, acest program se va aplica arhivelor din Sankt Petersburg, Praga și Sanaa, considerate ca reprezentative pentru evoluții politice speciale.

Din dezbateri și din vizitele de specialitate efectuate, participanții au ajuns la concluzia că cercetările de conservare și restaurare trebuie să fie direcționate pe perfecționarea tehnicilor de testare a stării de conservare a documentelor, pe dezvoltarea unor sisteme de tratamente de masă a documentelor și pe punerea la punct a unor metode cât mai moderne de restaurare a documentelor.

Delegația franceză a atras atenția asupra nevoii de pază a arhivelor, deoarece în acest an un individ neidentificat a pătruns în arhivele din Toulouse pe care le-a stropit cu benzină și le-a incendiat. A fost prezen-

tat un film privind operațiunile de recuperare și s-a hotărât ca atât filmul acesta cât și alte materiale video să fie prezentate la Congresul Internațional al Arhivelor.

În încheiere, delegații au adoptat o rezoluție prin care Comitetul hotărăște publicarea într-o formă concentrată a intervențiilor și informărilor, a acceptat proiectul de standard al Organizației internaționale de standardizare privind hirtia specială pentru documente, s-a angajat să analizeze și să formuleze observații asupra instrucțiunilor privind proiectarea spațiilor pentru depozitare și manipulare în siguranță a chimicalelor în sectoarele tehnice ale arhivelor și a decis publicarea Ghidului de restaurare și conservare întocmit de membrii comitetului.

S-a hotărât ca activitatea de cooperare internațională în domeniul conservării și restaurării documentelor de arhivă va continua, urmînd ca formele concrete de lucru să fie hotărîte după ce vor fi cunoscute hotărârile Congresului Internațional al Arhivelor asupra proiectului de restructurare supus dezbaterii.

FLOREA OPREA